

بررسی قدرت بازاری شبکه بانک های دولتی ایران

مجری طرح:

دکتر سید صفدر حسینی

همکاران:

زهرا شعبانی و حامد رفیعی

مقدمه

با توجه به نظریه اقتصاد خرد، در تقسیم بندی کلی ساختار بازارها، بازارهای رقابتی و انحصاری دارای ویژگی های به طور کامل متفاوتی هستند. قدرت رقابتی و انحصاری بنگاه ها به تعداد بنگاه ها در یک صنعت بستگی دارد.

چنانچه تعداد بنگاه ها در یک صنعت زیاد باشد، در این صورت قدرت رقابتی در بازار افزایش خواهد یافت. اقتصاد هر کشور از بخش های مختلف اقتصادی تشکیل شده است که هر یک از این بخش ها، صنایع و بازارهای متعددی را در بر می گیرند، بنابراین به تعداد بازارهای موجود می توان زمینه ها و درجه های مختلفی از رقابت و انحصار را مشاهده کرد.

در ماده ۱۰ قانون برنامه چهارم به مبحث ایجاد فضای رقابتی و سالم و به دور از انحصار در سیستم بانکی کشور تأکید شده است.

لذا، بررسی وضعیت رقابت پذیری شبکه بانکی کشور، از اهمیت قابل توجهی برخوردار می شود.

کشورهای منطقه خاورمیانه به منظور دستیابی به هدف توسعه اقتصادی، نیازمند الگویی هستند که به شکلی اساسی امکان ایجاد فرصت های شغلی را فراهم آورد. این انتقال ساختاری از اساس به سه نوع تجدید سازمان بنیادی و به هم پیوسته نیاز دارد:

۱. از اقتصاد بسته به اقتصاد بازتر، برای راه اندازی صنایع به مراتب رقابتی تر، سود بردن از بهترین راه کارهای بین المللی و دستیابی به فناوری جدید.

۲. از اقتصاد با غلبه ی بخش عمومی به اقتصاد با غلبه بخش خصوصی، فراهم آوردن زمینه برای بهبود کارایی و افزایش اشتغال و

۳. از اقتصاد متکی به نفت به الگوی اقتصادی متنوع تر

جهت دستیابی به چشم انداز ۱۴۰۴ و رسیدن به جایگاه اول اقتصادی منطقه، بانک های ایران نیز می باید در سطح بانک های اول منطقه در رقابت با سایر بانک های این منطقه قرار گیرند.

لذا، بررسی وضعیت رقابت پذیری شبکه بانکی کشور، از اهمیت قابل توجهی برخوردار می شود.

مهمترین نهادهای بازار مالی در هر کشوری بانکها هستند.

وجود بازار مالی رقابتی در اقتصاد هر کشوری، تخصیص بهینه منابع مالی را در پی داشته و موجب شکوفایی، رشد و توسعه مناسب اقتصادی آن خواهد شد. اما چنانچه بازار مالی از درجه های انحصاری بیشتری برخوردار باشد و در نتیجه قدرت بازاری در این بازار حاکم باشد، تخصیص منابع مالی به بخشهای مختلف اقتصادی بهینه نبوده و از کارایی نظام مالی کاسته خواهد شد.

➤ بررسی نهادهای بازار مالی (بانکها) هر کشور و نیز بررسی درجه رقابتی یا انحصاری بودن آنها ضروری است.

اهمیت و ضرورت مطالعه

با توجه به اهمیت و نقش شبکه بانکهای دولتی در اقتصاد ایران و نیز کمک و نقش آنها به توسعه اقتصادی کشور و با توجه به تأکید برنامه چهارم، مبنی بر رقابت پذیری و کارایی نظام بانکی کشور، اندازه گیری درجه قدرت بازاری یا درجه رقابت پذیری و بررسی عوامل مؤثر بر آن، به منظور بهبود کارایی نظام بانکی و تجزیه و تحلیل عوامل مؤثر بر آن در جهت نیل به اهداف توسعه و رشد تولید ملی، دارای اهمیت بسیاری خواهد بود.

اهمیت و ضرورت مطالعه

با وجود پژوهشهای بسیاری که در زمینه بازارهای مالی کشورهای مختلف جهان صورت پذیرفته است، تاکنون در ایران کمتر پژوهشی به این موضوع مهم در حوزه تحلیل عوامل مؤثر بر ساختار شبکه بانکی کشور و اثر سیاستهای توسعه بر آن پرداخته است.

در این راستا، پژوهش حاضر از نخستین پژوهشهایی است که به موضوع بررسی نوع ساختار بازاری حاکم بر شبکه بانکی کشور و نیز عوامل مؤثر بر آن، می پردازد. در این پژوهش، قدرت بازاری در شبکه بانک های دولتی ایران (بازار اعتبارات و سپرده ها و هزینه های مربوطه) مورد بررسی قرار می گیرد.

پرسشهای اساسی که در این پژوهش مطرح می شود، عبارتند از:

- قدرت بازاری شبکه بانک های دولتی ایران، به عنوان مهمترین بخش صنعت بانکداری کشور، در چه سطحی قرار دارد؟
- درجه رقابت پذیری آن در چه حدی است و این صنعت در تعیین میزان سود خدمات بانکی در بازار تسهیلات و سپرده ها چه نقشی دارد؟
- چه عواملی در تعیین میزان سود در بازار مالی (سپرده و تسهیلات) ایران مؤثرند؟
- بازار تسهیلات و سپرده در شبکه بانک های دولتی ایران به چه میزان بر هم مؤثر بوده و یا از یکدیگر تأثیر می پذیرند؟

هدف اصلی از انجام این تحقیق، بررسی قدرت بازاری شبکه بانکهای دولتی ایران است.

سایر اهداف:

- تعیین درجه رقابت پذیری بازار تسهیلات و سپرده در شبکه بانک های دولتی ایران؛
- تجزیه و تحلیل عوامل مؤثر بر ساختار شبکه بانک های دولتی ایران؛
- برآورد توابع تقاضای تسهیلات اعطایی توسط شبکه بانکی ایران؛
- تجزیه و تحلیل عوامل مؤثر بر تقاضای دریافت تسهیلات؛
- برآورد تابع عرضه سپرده های مدت دار؛
- تجزیه و تحلیل عوامل مؤثر بر عرضه سپرده؛
- برآورد تابع هزینه کل و هزینه نهایی مدیریت در شبکه بانکهای دولتی ایران؛
- تجزیه و تحلیل عوامل مؤثر بر هزینه نهایی مدیریت تجهیز منابع و ارائه تسهیلات در شبکه بانکی ایران؛
- اندازه گیری درجه وابستگی بازارهای تسهیلات (ستانده) و سپرده (نهاده) در شبکه بانکهای دولتی ایران؛

فروض مطالعه:

- شبکه بانکی از دو بازار تسهیلات و سپرده ها تشکیل شده است؛
- بانک به عنوان نهاد واسطه ای میان سپرده گذاران و متقاضیان تسهیلات عمل می کند و سود خدمات خود را حداکثر می سازد؛
- یک بانک شاهد در شبکه بانکی، می توانند در بازار سپرده تسهیلات رقابتی و یا انحصاری عمل نمایند؛
- فرض شده است هر یک از بانکها پرداخت کننده تسهیلات گوناگون و دریافت کننده انواع سپرده های متفاوت می باشند که از این وجوه سپرده گذاری شده به منظور پرداخت تسهیلات استفاده میشود.

مطالعات انجام شده در زمینه ساختار بازارها و سنجش درجه رقابت و انحصار:

مطالعات خارجی

- برگر و حنان (۱۹۸۹)
- دیوید و باند (۲۰۰۰)
- گوارا و مادوس و پیرز (۲۰۰۴)
- فرناندز و مادوس (۲۰۰۵)

مطالعات داخلی

- عزیزی (۱۳۸۳)
- عبادی و شهیکی تاش (۱۳۸۳)
- کاشی و شهیکی تاش (۱۳۸۴)
- خداداد کاشی و دهقانی (۱۳۸۴)

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

بخش دوم

الگوی نظری آزمون قدرت بازاری شبکه بانک های دولتی

الگوی نظری آزمون قدرت بازاری

تا قبل از دهه ۱۹۸۰ در مطالعات مربوط به تعیین قدرت بازاری، به منظور تعیین درجه رقابت و انحصار در بازار، از شاخص های تمرکز استفاده می شده است. از جمله این شاخص ها می توان به موارد زیر اشاره نمود:

➤ شاخص نسبت تمرکز (CR)،

➤ هر فیندال-هیرشمن (HHI)،

➤ هانا-کی (H-K)،

➤ آنتروپی مرحله اول شانن

➤ انحراف معیار لگاریتمی

استفاده از چنین ابزارهایی برای شناسایی ساختار بازار، معمولاً امکان تخمینهای اقتصادسنجی به طور مستقیم یا آزمونهای آماری را برای فرضیه های مربوط به ساختار بازار فراهم نمیکند .

اما

در روشهای جدید جهت تعیین قدرت بازار، رفتار قیمت گذاری بنگاه یا هر صنعتی از طریق تخمین کششهای انتظاری مورد بررسی قرار میگیرد.

در پژوهش حاضر، با در نظر گرفتن این فرض که شبکه بانکهای دولتی ایران همانند یک بنگاه واسطه و جوه و حداکثرکننده سود خدمات جذب سپرده و ارائه تسهیلات عمل می کنند، در شرایطی که ورودی یا نهاده این بنگاه، سپرده هایی است که بانک متقاضی جذب آنهاست و خروجی این بنگاه، انواع تسهیلاتی است که توسط بانک در اختیار متقاضیان قرار داده می شود، از روش کششهای انتظاری جهت تعیین نوع ساختار شبکه بانکهای دولتی ایران استفاده شده که در زیر توضیح داده میشود.

الگوی نظری آزمون قدرت بازاری

کشش انتظاری، میزان انتظاری است که یک بانک شاهد در ارائه خدمات بانکی خود از واکنش سایر بانکها در شبکه بانکی نسبت به تغییر در سطح خدمات بانکی خود دارد، که با استفاده از کششهای انتظاری برآورد می شود، از این طریق میتوان نوع ساختار بازار را تعیین کرد. در صورتی که این مقدار برابر با صفر باشد، ساختار بازار رقابت کامل و هر چه این مقدار از صفر بزرگتر باشد **(در بازه صفر الی یک)**، ساختار از حالت رقابت کامل فاصله گرفته و به حالت انحصاری نزدیکتر میشود.

الگوی نظری آزمون قدرت بازاری

$$Q_{jB}^L = L(P_{jB}^L, Z_L) \quad Q_{jB}^L = \sum_{j=1}^m q_{jb}^L \quad m=1, \dots, 4$$

تابع تقاضا برای دریافت تسهیلات

که در آن Q_{jB}^D مقدار تسهیلات تقاضا شده از شبکه بانک های دولتی **B** (در این رابطه، **j** نشان دهنده نوع تسهیلات پرداختی است که در این مطالعه، چهار نوع تسهیلات پرداختی به عنوان ستانده شبکه بانکی در نظر گرفته شده است؛ **B** نشان دهنده کل شبکه بانکی و **L** نشان دهنده تسهیلات است)؛ P_{jB}^D نرخ سود تسهیلات در شبکه بانک های دولتی **B** و Z_L برداری از متغیرهای برونزای تقاضای تسهیلات است. همچنین، q_{jb}^L نشان دهنده تسهیلات تقاضا شده از یک بانک در شبکه بانک های دولتی است.

$$Q_{iB}^D = D(P_{iB}^D, Z_D)$$

تابع عرضه سپرده

که در آن Q_{iB}^D عرضه سپرده در شبکه بانک های دولتی **B** (در این رابطه، **i** نشان دهنده نوع سپرده های مدت دار است که در این مطالعه مجموع موزون سپرده های مدت دار به عنوان نهاده در نظر گرفته شده است؛ **B** نشان دهنده کل شبکه بانکی و **D** نشان دهنده تسهیلات است)؛ P_{iB}^D نرخ سود سپرده در شبکه بانک های دولتی و Z_D برداری از متغیرهای برونزای عرضه سپرده است.

در این حالت تابع سود ارائه خدمات بانکی یک بانک در شبکه بانکهای دولتی به عنوان بانک شاهد (که با جذب سپرده های مدت دار و ارائه تسهیلات مختلف به دنبال حداکثر کردن سود ارائه خدمات بانکی خود است) به صورت زیر به دست می آید:

$$\Pi_b = \sum_{j=1}^m P_{jB}^L(Q_{jB}^L)q_{jB}^L - \sum_{i=1}^n P_{iB}^D(Q_{iB}^D)q_{iB}^D - TC \quad m = 1, \dots, 4 \text{ و } n = 1$$

که در آن Π_b سود ارائه خدمات بانکی یک بانک؛ $\sum_{j=1}^m P_{jB}^L(Q_{jB}^L)q_{jB}^L$ مجموع سود دریافتی از ارائه انواع تسهیلات پرداخت شده (j نشان دهنده تسهیلات پرداختی توسط یک بانک شاهد در شبکه بانک های دولتی است)؛ $\sum_{i=1}^n P_{iB}^D(Q_{iB}^D)q_{iB}^D$ مجموع سود پرداختی به سپرده گذاران، (i نشان دهنده سپرده های دریافتی توسط یک بانک در شبکه بانک-های دولتی است) و TC هزینه کل مربوط به مدیریت پرداخت های تسهیلات و دریافت های سپرده توسط یک بانک در شبکه بانک های دولتی است.

الگوی نظری آزمون قدرت بازاری

با توجه به فرض حداکثرسازی سود ارائه خدمات بانکی در هر یک از بانک های موجود در شبکه بانکهای دولتی، می توان شرایط آن را به صورت زیر بیان کرد:

$$\max \Pi_b = \sum_{j=1}^m P_{jB}^L(Q_{jB}^L)q_{jb}^L - \sum_{i=1}^n P_{iB}^D(Q_{jB}^D)q_{jb}^D - TC \quad m=1, \dots, 4 \text{ و } n=1$$

s.t

$$Q_{iB}^D = D(P_{iB}^D, Z_D)$$

$$Q_{jB}^L = L(P_{jB}^L, Z_L)$$

$$\sum_{j=1}^m q_{jb}^L \leq \sum_{i=1}^n q_{jb}^i$$

الگوی نظری آزمون قدرت بازاری

$$\frac{\partial \Pi_b}{\partial q_{jB}^L} = P_{jB}^L(Q_{jB}^L) + \frac{dP_{jB}^L(Q_{jB}^L)}{dQ_{jB}^L} \cdot \frac{dQ_{jB}^L}{dq_{jB}^L} q_{jb}^L - \frac{dTC(q_{jb}^L)}{dq_{jB}^L} = 0$$

$$P_{jB}^L + \frac{1}{\eta} \theta_{jb} P_{jB}^L - MC_{jb}^L = 0$$

η : کشش قیمتی تقاضا برای تسهیلات

θ_{jb} : کشش انتظاری (شاخص اندازه گیری درجه رقابتی) بانک b در بازار تسهیلات j

به منظور ساده سازی مراحل برآورد، در این مطالعه، یک بانک به عنوان بانک شاهد در نظر گرفته شده است و به منظور همگن سازی اطلاعات مربوط به کل شبکه بانکهای دولتی، متوسط این اطلاعات مورد استفاده قرار گرفته است. متوسط اطلاعات، از تقسیم آنها بر تعداد کل بانکهای دولتی کشور حاصل شده است.

شکل کلی توابع عرضه سپرده، تقاضای تسهیلات، هزینه های این دو به صورت زیر می باشد:

$$Q_{jb}^L = f(P_{jb}^L, Pop, Emp, Inc, TA, TL, \frac{NBR}{N})$$

تابع تقاضای تسهیلات

$$Q_{ib}^D = f(P_{ib}^D, Pop, Inc, TA, TL, \frac{NBR}{N})$$

تابع عرضه سپرده

که در آن، جمعیت کل کشور (Pop) متوسط درآمد افراد کشور (Inc)، تعداد افراد شاغل (Emp)، کل دارایی های شبکه بانک های دولتی (TA)، کل تسهیلات پرداخت شده توسط شبکه بانک-های دولتی (TL)، متوسط تعداد شعب بانکی در سراسر کشور (NBR/N) است. N نشان دهنده تعداد بانک های دولتی به عنوان سایر متغیرهای مستقل بکار رفته اند.

همچنین:

$$MC_{jb}^L \left(\frac{Q_{jb}^L}{N} \right) = f(NBR, Wage, Pcap, \sum_{j=1}^m \gamma_j \ln \left(\frac{Q_{jb}^L}{N} \right)) \quad m = 1, \dots, 4$$

تابع هزینه نهایی
پرداخت تسهیلات

$$MC_{ib}^D \left(\frac{Q_{ib}^D}{N} \right) = f(NBR, Wage, Pcap, \ln \left(\frac{Q_{ib}^D}{N} \right))$$

تابع هزینه نهایی
دریافت سپرده

در شبکه بانکهای با در این شرایط معادلات رفتاری بانک دولتی با استفاده از روابط زیر نشان داده میشود:

$$P_{jb}^L - P_{jb}^L \left(\frac{\theta_{jb}}{\eta} \right) - (\alpha_0 + \alpha_{1j} NBR + \alpha_{2j} Wage + \alpha_{3j} Pcap + \sum_{j=1}^m \gamma_j \ln \left(\frac{Q_{jb}^L}{N} \right)) = 0 \quad m = 1, \dots, 4$$

$$-P_{ib}^D - P_{ib}^D \left(\frac{\lambda_{ib}}{\varepsilon} \right) - (\rho_0 + \rho_1 NBR + \rho_2 Wage + \rho_3 Pcap + \rho_4 \ln \left(\frac{Q_{ib}^D}{N} \right)) = 0 \quad i = 1$$

که در آن θ_{jb} و λ_{ib} به ترتیب، عبارتند از کشش انتظاری بازار تسهیلات و کشش انتظاری مربوط به بازار سپرده.

ε و η نیز به ترتیب نشان دهنده کشش خود قیمتی در بازار تسهیلات و سپرده میباشد.

لرنر (۱۹۳۴) شاخصی برای اندازه گیری درجه قدرت بازاری یا قدرت انحصاری پیشنهاد نمود که به این شرح میباشد.

اگر تابع درآمد کل یک بانک که دارای قدرت بازاری است به صورت زیر باشد:

$$TR = P_L(Q_L) \cdot Q_L$$

در این صورت، الگوی درآمد نهایی بانک به صورت زیر نشان داده میشود

$$MR = \frac{d}{dQ_L} P_L(Q_L) \cdot Q_L = P_L + Q_L \frac{dP_L}{dQ_L} = P_L \left(1 + \frac{\theta}{\eta}\right)$$

بانک برای حداکثر کردن سود ارائه خدمات بانکی، درآمد نهایی را برابر با هزینه نهایی MC میسازد. بنابراین در حالت تعادل خواهیم داشت:

$$MC = P_L \left(1 - \frac{\theta}{\eta}\right)$$

رابطه فوق به شاخص لرنر شهرت یافته که به صورت زیر بیان میشود:

$$Lerner \text{ Index} = \frac{P_L - MC}{P_L} = -\frac{\theta}{\eta}$$

الگوی نظری آزمون قدرت بازاری

در این پژوهش، به منظور برآورد کَششهای انتظاری، نخست توابع عرضه و تقاضای سپرده و تسهیلات برآورد شده، سپس کَششهای خود قیمتی عرضه و تقاضا محاسبه میشود. همچنین با استفاده از کَششهای محاسبه شده، معادلات رفتاری مربوط به بانک b در شبکه بانکهای دولتی به صورت سیستم معادلات همزمان برآورد و کَششهای انتظاری محاسبه میشود

علت برآورد این معادلات رفتاری به صورت سیستم معادلات همزمان این است که تسهیلات اعطایی در مجموع به صورت چهارنوع مختلف تسهیلات کشاورزی، صنعت و معدن، بازرگانی و مسکن و ساختمان در نظر گرفته شده است که به این ترتیب چهارنوع معادله رفتاری مختلف برای تسهیلات خواهیم داشت. در کنار اینها، سپرده های مدت دار به صورت متوسط موزونی از مجموع سپرده های دریافتی در نظر گرفته شده است. بنابراین، در مجموع پنج معادله رفتاری وجود دارد که بر یکدیگر موثرند و از هم تأثیری پذیرند. از اینرو این پنج معادله به صورت "سیستم معادلات همزمان" برآورد میشود.

داده ها

اطلاعات آماری استفاده شده در این پژوهش، به صورت سری زمانی، طی سالهای ۱۳۶۳ الی ۱۳۸۳ میباشد. اطلاعات مربوط به متغیرهای انواع تسهیلات پرداخت شده و نرخ سود آنها، انواع سپرده های مدت دار دریافت شده و نرخ سود آنها، کل تسهیلات پرداخت شده و سپرده های دریافت شده توسط شبکه بانک های دولتی، تعداد شعب، دستمزد کارکنان شبکه بانکی و دارایی های شبکه بانکهای دولتی از **بانک مرکزی** جمهوری اسلامی ایران و نیز اطلاعات مربوط به جمعیت ایران، تعداد افراد شاغل و درآمد افراد نیز از **مرکز آمار** ایران به دست آمده است.

بخش سوم

نتایج آزمون قدرت بازاری شبکه بانکهای دولتی

نتایج

بررسی متغیرهای مهم مطالعه (۸۳-۱۳۶۳)

شاخص نوسان	انحراف معیار	حداکثر	حدانفل	میانگین	متغیرهای مهم مورد بررسی
-۰/۳۶	۳/۹	۱۴	۶	۱۰/۹	نرخ سود تسهیلات کشاورزی
-۰/۱۷	۲/۳	۱۵/۵	۱۰	۱۳/۵	نرخ سود تسهیلات مسکن و ساختمان
-۰/۳۱	۵/۷	۲۳/۵	۱۰	۱۸/۳	نرخ سود تسهیلات بازرگانی و خدمات
-۰/۳۰	۴/۲	۱۸	۸	۱۳/۸	نرخ سود تسهیلات صنعت و معدن
-۰/۲۶	۳	۱۴/۸	۷	۱۱/۵	نرخ سود سپرده های مدت دار
-۰/۳۱	۳۶۹۹/۹	۱۷۱۴۵	۶۶۱۹	۱۱۹۰۸/۱	تعداد شعب
-۰/۱۱	۶/۴	۶۷/۴	۴۵/۸	۵۷/۸	جمعیت (میلیون نفر)

مأخذ: بانک مرکزی و یافته های مطالعه

نتایج جدول نشان می دهد که بیشترین شاخص نوسان (تقسیم انحراف معیار به میانگینهای موجود) مربوط به متغیر نرخ سود تسهیلات کشاورزی بوده است. این امر نشان دهنده بی ثباتی بیشتر این نرخ در طی سالیان مورد بررسی بوده است.

نتایج برآورد تابع تقاضای تسهیلات کشاورزی

متغیر	برآورد ضرایب	خطای استاندارد	آماره-ی
نرخ سود تسهیلات	-۰/۱۰۲۳۷	۰/۰۴۵۷	-۲/۲۴۰
درآمد افراد	۰/۰۴۰۵۱	۰/۱۰۸۲	۰/۳۷۳۹
تعداد شعب	۰/۰۰۱۰۲۳۲	۰/۰۰۰۳۲۷۲	۳/۱۲۷
تعداد افراد شاغل	۰/۲۰۳۰۸	۰/۱۷۳۸	۱/۱۶۸
کل دارایی های شبکه بانکی	۰/۰۳۸۶۴	۰/۰۵۷۰۰	۰/۶۷۷۹
جمعیت	۲/۴۱۰۴	۰/۴۰۱۴	۶/۰۰۵
کل تسهیلات پرداختی شبکه بانکی	۰/۵۴۸۶۱	۰/۰۶۳۴	۸/۶۴۶
ضریب ثابت	-۴۲/۱۵۵	۸/۴۷۰	-۴/۹۷۷

R-SQUARE = ۰/۹۹۹۵ R-SQUARE ADJUSTED = ۰/۹۹۹۲
 DURBIN-WATSON = ۲/۳۳۵
 JARQUE-BERA NORMALITY TEST- CHI-SQUARE (2 DF) = ۰/۱۸۳۳
 P-VALUE = ۰/۹۱۲

مأخذ: یافته های تحقیق

نتایج برآورد تابع تقاضای تسهیلات مسکن و ساختمان

متغیر	برآورد ضرایب	خطای استاندارد	آماره-ی
نرخ سود تسهیلات	-۰/۳۰۲۸۰	۰/۱۳۳۷	-۲/۲۶۵
درآمد افراد	۰/۲۳۶۸۶	۰/۱۴۴۲	۱/۶۴۳
تعداد شعب	-۰/۰۰۰۱۱۳۸۵	۰/۰۰۰۳۳۲۲	-۰/۳۴۲۷
تعداد افراد شاغل	۰/۲۶۱۴۹	۰/۳۰۰۴	۰/۸۷۰۵
کل دارایی های شبکه بانکی	-۰/۰۲۸۶۱	۰/۰۷۹۵	-۰/۳۵۹۹
جمعیت	۱/۲۵۰۶	۰/۵۵۰۲	۲/۲۷۳
کل تسهیلات پرداختی شبکه بانکی	۰/۶۶۱۱۵	۰/۰۶۹۵۹	۹/۵۰۱
ضریب ثابت	-۲۲/۸۶۵	۹/۴۲۷	-۲/۴۲۵

R-SQUARE = ۰/۹۹۹۰ R-SQUARE ADJUSTED = ۰/۹۹۸۴
 DURBIN-WATSON = ۲/۲۳۸۵
 JARQUE-BERA NORMALITY TEST- CHI-SQUARE (2 DF) = ۰/۶۳۵۸
 P-VALUE = ۰/۷۷۸

مأخذ: یافته های تحقیق

نتایج برآورد تابع تقاضای تسهیلات بازرگانی و خدمات

متغیر	برآورد ضرایب	خطای استاندارد	آماره-ی
نرخ سود تسهیلات	-۱/۶۱۳۰	۰/۱۵۶۹	-۱۰/۲۸
درآمد افراد	-۰/۴۲۳۲۵	۰/۲۲۳۱	-۱/۸۹۷
تعداد شعب	۰/۰۰۰۱۰۲۶	۰/۰۰۰۲۷۴۷	۰/۳۷۳۴
تعداد افراد شاغل	-۰/۵۴۱۷۳	۰/۱۴۳۰	-۳/۷۸۸
کل دارایی‌های شبکه بانکی	۰/۲۶۲۲۶	۰/۰۴۶۴۸	۵/۶۴۲
جمعیت	۱۸/۱۷۰	۶/۸۲۸	۲/۶۶۱
کل تسهیلات پرداختی شبکه بانکی	۰/۲۵۹۵۳	۰/۱۸۷۷	۱/۳۸۳
ضریب ثابت	-۲۹۹/۳۸	۱۱۷/۴	-۲/۵۵۰

R-SQUARE = ۰/۹۹۹۷ R-SQUARE ADJUSTED = ۰/۹۹۹۳
 DURBIN-WATSON = ۲/۰۸۸۶
 JARQUE-BERA NORMALITY TEST- CHI-SQUARE (2 DF) = ۰/۹۲۶۶
 P-VALUE = ۰/۶۲۹

ماخذ: یافته های تحقیق

نتایج برآورد تابع تقاضای تسهیلات صنعت و معدن

متغیر	برآورد ضرایب	خطای استاندارد	آماره-ی
نرخ سود تسهیلات	-۰/۶۵۹۰۲	۰/۱۶۱۲	-۴/۰۸۷
درآمد افراد	-۰/۰۸۸۶۲	۰/۳۸۴۷	-۰/۲۳۰۴
تعداد شعب	۰/۰۰۰۴۶۳۴۳	۰/۰۰۰۴۷۸۹	۰/۹۶۷۸
تعداد افراد شاغل	-۰/۵۲۴۸۱	۰/۱۷۷۵	-۲/۹۵۶
کل دارایی های شبکه بانکی	۰/۲۲۹۴۵	۰/۰۶۹۲۶	۳/۳۱۳
جمعیت	۸/۴۰۵۴	۱۲/۵۶	۰/۶۶۹۳
کل تسهیلات پرداختی شبکه بانکی	۰/۳۶۶۱۴	۰/۲۸۴۶	۱/۲۸۷
ضریب ثابت	-۱۳۲/۴۸	۲۱۵/۵	-۰/۶۱۴۶

R-SQUARE = ۰/۹۹۹۴ R-SQUARE ADJUSTED = ۰/۹۹۸۵
 DURBIN-WATSON = ۲/۱۳۱۰
 JARQUE-BERA NORMALITY TEST- CHI-SQUARE (2 DF) = ۰/۸۲۵۶
 P-VALUE = ۰/۶۶۲

ماخذ: یافته های تحقیق

نتایج برآورد تابع عرضه سپرده های مدت دار

متغیر	برآورد ضرایب	خطای استاندارد	آماره-تی
نرخ سود سپرده های مدت دار	۰/۲۵۲۴۸	۰/۱۰۷۸	۲/۳۸۸
درآمد افراد	-۰/۱۸۴۵۷	۰/۱۶۳۰	-۱/۱۵۱
تعداد شهب	۰/۰۰۱۲۳۸	۰/۰۰۰۳۸۰۲	۳/۲۵۸
میزان اشتغال	۰/۵۱۴۳۸	۰/۲۱۷۸	۲/۳۶۲
کل دارایی های بانکی	۰/۹۳۹۳	۰/۰۸۶۰۵۶	۰/۰۹۱۶۲
کل تسهیلات پرداختی شبکه بانکی	۰/۶۳۳۱۲	۰/۰۵۵۷۶	۱۱/۳۵
ضریب ثابت	-۱۲/۶۳۴	۳/۴۱۴	-۳/۷۰۱

R-SQUARE = ۰/۹۹۸۴ R-SQUARE ADJUSTED = ۰/۹۹۷۶
 DURBIN-WATSON = ۲/۴۷۷۱
 JARQUE-BERA NORMALITY TEST- CHI-SQUARE (2 DF) = ۰/۱۱۶۹
 P-VALUE = ۰/۹۴۳

ماخذ: یافته های تحقیق

نتایج برآورد کشش های انتظاری

متغیر	ضریب	انحراف معیار	آماره t
تقاضای تسهیلات کشاورزی	-۰/۰۰۰۰۳۸۰۶	۰/۰۰۰۰۰۶۴۰۹	*-۵/۹۳۹
تقاضای تسهیلات مسکن و ساختمان	-۰/۰۰۰۰۱۰۹۵۲	۰/۰۰۰۰۰۱۰۸۹	*-۱۰/۰۶
تقاضای تسهیلات بازرگانی و خدمات	-۰/۰۰۰۰۰۴۵۱۲۵	۰/۰۰۰۰۰۰۶۹۹۶	*-۶/۴۵۰
تقاضای تسهیلات صنعت و معدن	-۰/۰۰۰۰۱۵۹۳۵	۰/۰۰۰۰۰۰۲۵۲۳	*-۶/۳۱۷
عرضه سپرده های مدت دار	۰/۰۰۵۲۰۸۸	۰/۰۰۱۳۲۵	*۳/۹۳۲

* معنی دار در سطح ۱۰٪

ماخذ: یافته های پژوهش

دو سناریو

سناریوی اول؛ فرض می شود بازار تسهیلات رقابت کامل است.

سناریوی دوم؛ فرض می شود بازار سپرده رقابت کامل است.

نتیجه

برآورد معادله رفتاری بازار سپرده تحت سناریوی اول ($\theta = 0$ $\lambda = ?$)

متغیر	ضریب	آماره t	ضرایب پیشین
تعداد شعب	۰/۰۰۰۰۸۷۳۱۴	۲/۲۱۱	۰/۰۰۰۰۶۵۳۴۷
دستمزد افراد	-۰/۰۰۰۱۲۴۹	۱/۲۹۷	-۰/۰۰۰۲۲۹۰
قیمت سرمایه	-۰/۰۶۷۲۴۸	-۱/۳۶۸	-۰/۰۳۱۴۹۱
مجموع سپرده های مدت دار	-۰/۰۰۱۲۷۷۴	۲/۸۴۷	-۰/۰۰۱۷۸۲۱
گشش انتظاری عرضه سپرده های مدت دار	-۰/۰۰۳۸۴۹۸	۳/۱۱۵	-۰/۰۰۵۲۰۸۸
ضریب ثابت	۰/۴۹۳۹۰	۲/۱۹۹	۰/۳۱۳۰۸

* معنی دار در سطح ۵٪ ** معنی داری در سطح یک درصد

ماخذ: یافته های پژوهش

نتایج آزمون

نتایج برآورد گشش های انتظاری تحت سناریوی دوم ($\lambda = ?$ $\theta = 0$)

متغیر	ضریب	آماره t	ضرایب پیشین
تقاضای تسهیلات کشاورزی	-۰/۰۰۰۰۰۰۳۳۷۵۶	*-۵/۵۴۰	-۰/۰۰۰۰۰۰۳۸۰۶
تقاضای تسهیلات مسکن و ساختمان	-۰/۰۰۰۰۰۰۴۰۷۲۴	*-۶/۰۸۳	-۰/۰۰۰۰۰۰۴۵۱۲۵
تقاضای تسهیلات بازرگانی و خدمات	-۰/۰۰۰۰۰۰۱۵۱۰۸	*-۶/۰۹۲	-۰/۰۰۰۰۰۰۱۵۹۳۵
تقاضای تسهیلات صنعت و معدن	-۰/۰۰۰۰۰۰۱۰۴۴۲	*-۹/۸۶۵	-۰/۰۰۰۰۰۰۱۰۹۵۲

مأخذ: یافته های مطالعه

نتایج آزمون

در مجموع می توان به نتیجه ای واحد در ارتباط با بازار تسهیلات و سپرده رسید و آن این است که " بازار سپرده و تسهیلات به هم وابسته بوده و چنانچه یک بازار به حالت رقابتی نزدیک شود، بازار دیگر نیز به حالت رقابتی متمایل خواهد بود."

نتایج آزمون

بررسی شاخص لرنر در انواع بازارها-درصد

متغیرها	میانگین	حداقل	حداکثر	انحراف معیار	ضریب تغییرات
بازار تسهیلات کشاورزی	۰/۰۰۴۲	۰/۰۰۰۳	۰/۰۲۰۵	۰/۰۰۵۶	۱/۳۲۹۹
بازار تسهیلات صنعت و معدن	۰/۰۰۳۴	۰/۰۰۰۲	۰/۰۲۰۳	۰/۰۰۵۲	۱/۵۲۴۰
بازار تسهیلات مسکن و ساختمان	۰/۰۰۱۸	۰/۰۰۰۲	۰/۰۰۸۱	۰/۰۰۲۳	۱/۲۶۲۹
بازار تسهیلات بازرگانی و خدمات	۰/۰۰۶۱	۰/۰۰۰۵	۰/۰۳۸۴	۰/۰۰۹۸	۱/۶۲۶۵
بازار سبده	۷/۴۸۲۷	۰/۳۴۳۷	۳۷/۳۲۸۰	۹/۷۴۹۵	۱/۳۰۲۹

مأخذ: یافته های مطالعه

بخش چهارم

جمع بندی و توصیه سیاستی

۱- وجود رابطه عکس بین نرخ سود هر یک از انواع بازارهای تسهیلات با میزان تقاضای تسهیلات و وجود رابطه مثبت بین نرخ سود سپرده بانکی با عرضه سپرده نشان می دهد:

کاهش نرخ سود سپرده بانکی به کاهش سپرده گذاری افراد منجر خواهد شد و در نتیجه منابع مالی جهت تأمین تقاضای تسهیلات کاهش خواهد یافت و سرانجام این امر به کاهش قدرت وام دهی بانک ها خواهد انجامید.

۲- یافته های این مطالعه نشان داد که در مجموع شرایط رقابتی در بازار تسهیلات و سپرده وجود داشته اما با گذشت زمان، در طی سالیان آتی از میزان شرایط رقابتی این بازارها و بویژه بازار سپرده کاسته شده است .

بنابراین

به نظر می رسد که با ادامه این روند در مجموع از قدرت رقابتی بانک ها کاسته خواهد شد و نمی توان به برقراری شرایط رقابتی در شبکه بانکی کشور امیدوار بود.

۳- سیاست گذاری در بازار تسهیلات بر بازار سپرده اثر خواهد گذاشت.

بنابراین سیاست گذاری همزمان در بازار سپرده و تسهیلات ضروری خواهد بود.

۴- در بازار تسهیلات مشاهده شد که بیشترین قدرت بازاری در بازار تسهیلات بازرگانی و خدمات وجود داشته است.

با توجه به اهمیت بازرگانی و خدمات در تولید ناخالص داخلی کشور، کاهش قدرت بازاری جهت استفاده مناسب تر از این گونه تسهیلات ضروری خواهد بود.

۵- کمترین قدرت بازاری، در بازار تسهیلات مسکن و خدمات مشاهده گردید

اما به دلیل عدم مدیریت مناسب اعطای این گونه وام ها و همچنین به دلیل قدرت بازاری بالاتر در سایر بازارها، استفاده از این تسهیلات افزایش قابل توجهی داشته و بازار ساخت و ساز با افزایش بی سابقه در چند سال اخیر رسیده است. به طوری که بازار مسکن دچار رکود در فروش شده است.

در پایان توجه به این نکته از اهمیت قابل توجهی برخوردار است که کاهش نرخ سود تسهیلات تنها راه کاهش قدرت بازاری و بهبود عرضه تسهیلات نمی باشد، بلکه راه کار مناسبتر، کاهش هزینه های مبادلات (Transaction Costs) و هزینه های بوروکراسی است. اینگونه هزینه ها با توجه به آنکه در ایران قابل توجه می باشد، نقش مهمی در عدم برقراری شرایط رقابتی و ایجاد قدرت بازاری خواهد داشت که سرانجام به کاهش تقاضای تسهیلات خواهد انجامید.

